

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Taşdelen, V. (2019). "Necmettin Tozlu'nun Eserlerinde Düşünce, Değer ve Otantisite", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3): 2967-2978.

Geliş Tarihi / Received Date: 26.01.2019

Kabul Tarihi / Accepted Date: 01.04.2019

Araştırma Makalesi

NECMETTİN TOZLU'NUN ESERLERİNDE DÜŞÜNCE, DEĞER VE OTANTİSİTE

Prof. Dr. Vefa TAŞDELEN

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

vefatasdelen1@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3937-3413

Öz

"Necmettin Tozlu'nun Eserlerinde Düşünce, Değer ve Otantisite" başlığını taşıyan bu çalışma, *Eğitim Felsefesi Üzerinde Düşünceler* isimli kitabın içinde yer alan ve 1994 yılında bir sempozyumda sunulan "Düşünce, Kölelik ve Bilgilenme" başlıklı yazı merkezinde yine aynı kitap içinde yer alan "Ruh ve Beden Bütünlüğü Açısından Değerler Eğitimi" (2014: 43-51), "Öğretmen Yetiştirme Üzerine Düşünceler" (2014: 91-98), "Öğretmen Akademileri Üzerine" (2014: 99-113), "Çağdaş Okul Bağlamında Öğretmen ve Öğretmen Yetiştirme" (2014: 113-116), "Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Yeni Bir Model" (2014: 117-122) başlıklı yazılardan hareket edilecektir. "Düşünce, Kölelik ve Bilgilenme" başlığından da anlaşılacağı üzere makalenin konusu disiplinler arası bir yaklaşımı, yerel ve küresel gelişmeler çerçevesinde bir analizi gerekli kılmaktadır. Tozlu'nun eserleri, tıpkı bu başlıkta olduğu gibi, salt akademik olarak nitelendirilemeyecek bir içerik ve niteliğe sahiptir. O, akademik anlamda veriler toplar, ancak bunu öncelikle düşünceye malzeme kılmak için yapar. Akademik malzeme onun için düşünce üretimine yarar; fikir üretmeyen, insanlığın sorunları üzerine bakış, görüş ve çözüm önerisi sunmayan bir çalışma, dertsiz, sorunsuz, sonuçsuz ve verimsizdir. Bu yaklaşımın bir ürünü olarak onun eserlerinde daha çok kendi zamanı ve toplumu, genel anlamda medeniyet ve insanlık sorunları üzerinde düşünen bir aydın kimliği ile karşılaşırız. Bu makalede Necmettin Tozlu'nun düşünme eğitimi konusundaki görüşleri bir "şahsiyet değeri" olarak *otantisiteye* (sahihlik) katlıları bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Necmettin Tozlu, Düşünme Eğitimi, Otantisite, Şahsiyet, Değer

THOUGHT, VALUE AND AUTHENTICITY IN THE WORKS OF NECMETTİN TOZLU

Abstract

This study is titled "Thought, Value and Authenticity in the Works of Necmettin Tozlu" based on an essay "Thinking, Slavery and Information" was presented by Tozlu in a symposium in 1994 and published in his a book named Thoughts on Educational Philosophy, with together his articles, "Values Education in terms of Spirit and Body Integrity", "On Teachers' Academies", "Teachers and Teacher Training in the Context of Contemporary Schools", "A New Model of Teacher Training". As it is clear from the heading of "Thought, Slavery and Information", the topic of essay is required an interdisciplinary approach, a local and global analysis. The works of Tozlu, like this title, have a content and quality that cannot be regarded as purely academic. Because an academic material can be used to produce thought in that works. A work that does not produce ideas, does not offer views, opinions and solutions to the problems of humanity is problem-free, fruitless and inefficient. As a product of this approach, we encounter an intellectual identity that reflects on his time and society, on the issues of civilization and humanity in general. The man who has personality and authenticity growth only by thinking and values education. In this paper, in the context of Necmettin Tozlu's works on thinking education, values education, teachers' education, philosophy education will be examined.

Keywords: Necmettin Tozlu, Thinking Education, Authenticity, Personality, Value

1. GİRİŞ

Necmettin Tozlu, son dönem eğitim felsefecilerimizdendir. Yıllarca sürdürdüğü eğitim öğretim faaliyetinin yanında bütüncül bir yaklaşımla, eğitim ve insan, eğitim ve toplum, eğitim ve devlet, eğitim ve medeniyet konularında kültürel ve felsefî referansları olan eserler de yazmıştır. Bayburt Üniversitesi tarafından *Eğitimden Felsefeye* başlığı altında üç ciltte toplanan bu eserlerden bazıları şunlardır: *İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma*, *Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar*, *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*, *İbn Tufeyl'in Eğitim Felsefesi*, *Bilim ve Hayat*, *İnsandan Devlete Eğitim*, *Eğitim Felsefesi Üzerine Makaleler*, *Erdemli Toplum Yolunda*.

“Necmettin Tozlu'nun Eserlerinde Düşünce, Değer ve Otantisite” başlığını taşıyan bu çalışma, *Eğitim Felsefesi Üzerinde Makaleler* isimli kitabın içinde yer alan ve 1994 yılında bir sempozyumda sunulan “Düşünce, Kölelik ve Bilgilenme” başlıklı yazı merkezinde, yine aynı kitap içinde yer alan “Ruh ve Beden Bütünlüğü Açısından Değerler Eğitimi” (2014: 43-51), “Öğretmen Yetiştirme Üzerine Düşünceler” (2014: 91-98), “Öğretmen Akademileri Üzerine” (2014: 99-113), “Çağdaş Okul Bağlamında Öğretmen ve Öğretmen Yetiştirme” (2014: 113-116), “Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Yeni Bir Model” (2014: 117-122) başlıklı yazılardan hareket edecektir. “Düşünce, Kölelik ve Bilgilenme” başlığından da anlaşılacağı üzere makalenin konusu disiplinler arası bir yaklaşımı, yerel ve küresel bir analizi gerekli kılmaktadır. Tozlu'nun eserleri, tıpkı bu başlıkta olduğu gibi, salt akademik olarak nitelendirilemeyecek bir içerik ve niteliğe sahiptir. O, akademik anlamda veriler toplar, ancak bunu öncelikle düşünceye malzeme kılmak için yapar. Akademik malzeme onun için düşünce üretimine yarar; fikir üretmeyen, insanlığın sorunları üzerine bakış, görüş ve çözüm önerisi sunmayan bir çalışma, sorunsuz, sonuçsuz ve verimsizdir. Bu yaklaşımın bir ürünü olarak onun eserlerinde daha çok kendi zamanı ve toplumu, genel anlamda medeniyet ve insanlık sorunları üzerinde düşünen bir aydın kimliği ile karşılaşırız.

2. YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılacak, Necmettin Tozlu'nun eserleri, düşünme eğitimi, bilgi, bilgilenme, bireysel özerklik (*autonomy*) ve sahlilik (*authenticity*) kavramları çerçevesinde, zihin eğitiminin sosyal, politik ve küresel içerimleri de göz önünde bulundurularak içerik analizi yapılacaktır. Araştırma sürecinde cevap aranacak soruları şu şekilde sıralayabiliriz: Düşünme eğitimi nedir? Bilgi ve düşünme arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşünme eğitiminin bireyin özerklik ve sahlilik varoluş biçimine yapacağı katkı nedir?

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Düşünme Eğitimi ve Bilgilenme

Düşünme, insanı tanımlayan temel özelliklerden biridir. Dewey'e göre önemli olan düşünmenin öneminin vurgulanması değil -bu, insanı hayvandan ayran temel bir özellik olarak klasik felsefede zaten yeteri kadar üzerinde durulmuş bir konudur- düşünme yetisinin eğitilmesi, geliştirilmesi ve nasıl düşünmeliyiz sorusuna bir cevap bulunabilmesidir (Dewey, 1910: 14). Bu ise daha çok düşünme eğitimi ile ilgili bir husustur.

Sadece sözü geçen makalelerin değil, Tozlu'nun bütün eserlerinin baştan sona düşünme yetisini ve değer duygusunu eğitmeye yönelik olduğu söylenebilir. O öncelikle bilgi vermek için değil, bilgiyi düşünce ve değere dönüştürebilmek için yazar. Bu odaklanmanın birincil anlamı bireysel, toplumsal ve küresel düzeyde düşünme yeterliği ve değer duygusu konusunda bazı sorunların yaşandığı yönündedir. Böyle bir sorun yaşanmasının doğrudan ve dolaylı nedenleri vardır. Francis Bacon, doğru bilgiye erişebilmek için zihni bireysel, tarihsel, kültürel, felsefi önyargılardan arındırmanın gerekliliği üzerinde durur; bu gerçekleşmeden doğruya, hakikate ulaşmak mümkün olmayacaktır (Bacon, 2012: 127). Benzer şekilde Tozlu da düşünme eğitimi kapsamında zihnin sahil ve otantik bir şekilde düşünmesini engelleyen yerel ve küresel "idoller"den, düşünme yetisini bozan, tahrip ve tahrif eden etkenlerden söz eder. Bu etkenler, ideolojilerden, sistemlerden, ulusal politikalardan, inanış biçimlerinden, terbiye tarzlarına kadar çok çeşitli ve karmaşıktır. En basitinden bir örnek vermemiz gerekirse: "Çocuk okula başlar başlamaz gereksiz bir sükûta davet edilir. O artık susacaktır, korkacaktır. Öğretmen, derslerden, yetkililerden, polisten, jandarmadan ve hatta arkadaşlarından bile. Yıllar ilerledikçe korkular da ilerleyecek, gelişecek ve yoğunlaşacaktır" (Tozlu, 2014: 14). Buna göre zihnin çeşitli erdemler, çeşitli terbiye anlayışları adına susturulması; merakın, hayretin ve kuşkunun sükuta gömülmesi, sesinin soluğunun kesilmesi, soru sormaz hâle gelmesi, düşünme yetisinin baskı altına alınması, düşünme eğitimi adına öncelikle üzerinde durulması gereken hususlardan biridir. Bu engel yerel bazda kültür ve gelenek tarafından konulabileceği gibi içinde yaşanan devletin yasaları ve kuralları tarafından da dikte edilebilir. Tanımında "düşünen varlık" olan insan, düşünme konusunda bir engelle karşılaştığında veya bu yönde bir uyarı aldığında, sadece iç özgürlüğünü yitirmekle kalmaz, insanî hasletlerinden birini, düşünme yetisini de işlevsiz hale getirmiş olur.

Peki, düşünme eğitimi nedir, neyi öğretir? Düşünmenin ne olduğunu mu, nasıl düşüneceğimizi mi, düşünmenin yollarını mı? Düşünme eğitiminin çerçevesini bilgi, değer ve şahsiyet kazanımı, eleştirel ve yaratıcı düşünebilme becerisi, bütün bunlarla kazanılan "otantisite" değeri olarak çizebiliriz. Düşünmek, boşlukta kalmaktan kurtulup varlık içinde kendine bir "yer" bulma, bu şekilde ayaklarını yere basma demektir. Düşünme eğitiminin amacı bireye otonomi kazandırmaktır. Düşünmenin olmadığı yerde özgün, özerk, otantik ve

yaratıcı bir tutum; Tozlu'nun da işaret ettiği üzere “fertilleşme” ve “şahsiyet hâline gelme” durumu gerçekleşmez (Tozlu, 2014: 15). Şahsiyetin oluşması ancak zihinsel ve ruhsal anlamda özgürleşme yolunda ilerleme ile başlayabilir. Kişiyi zihnen, ruhen özgür ve özerk kılmayan bir eğitim eksik kalmış ve hedefine odaklanamamıştır.

Düşünme eğitiminin ilk aşamasında “bilgilenme” yer alır; bilgi düşünceyi önceler. Makale içinde Tozlu bilgiye ve bilgilenmeye özel bir yer ayırır. Hatta bilgi kaynaklarına ulaşımı sağlayacak, bir şema çıkarır. Buna göre isteyen herkes istediği zaman bilgi kaynaklarına ulaşabilir. Bilgi olmadan zihnin anlama, algılama, keşfetme ve eleştirme, yeni bilgi ve anlayışlar üretme aşamasına gelmesi mümkün değildir. Bilgi olmadan, bilgi kaynaklarına ulaşım sağlanmadan, düşünme eğitiminin sağlıklı, içerikli, derinlikli ve tutarlı bir şekilde yürütmesi gerçekleşmez, aklın gözleri açılmaz. Bilgi, düşünmenin malzemesidir, maddesidir. Düşünme eğitimi ancak iyi bir bilgi eğitimi, bilgi kaynaklarına sorunsuz şekilde erişimle mümkündür. Tozlu her türlü bağımlılıktan ve kölelikten kurtulmanın yolu olarak düşünme, duygu ve vicdan terbiyesini, bunun için de değer ve bilgi eğitimini öne çıkarır. Bu nedenle bilgilenme sistemi doğru ve erişime açık bir şekilde kurulmalı, insanların bilgi kaynakları ile irtibatı sağlanmalıdır. Tozlu bu bilgi ağına “millî bilgi sistemi” adını verir (Tozlu, 2014: 13).

Tozlu, düşünme eğitimi konusunda, bir eğitim bilimciden çok kendi çağının ruhunu okuyan ve anlayan, zamanın sorunları karşısında sorumluluk hisseden bir aydın olarak konuşur; topladığı verilerle konuya ilişkin düşünce, sezgi ve kavrayışlarını ifade eder. Bu çerçevede sözünü ettiği düşünme eğitimi, doğrudan bir okul programına değil, daha çok bir insanlık değerine işaret eder. Bu önemli bir husustur; zira düşünme eğitimi dediğimizde, okullarda verilen düşünme eğitimi anlarız. Oysa Tozlu'nun düşünme ve değer eğitimi ile ilgili yazılarında, geniş anlamda insanlığın zihni ve zihniyeti üzerinde tasarrufta bulunmak isteyen güçlere, algı oluşturmak isteyen mihraklara ve onların endoktrine faaliyetlerine karşı direnç ve farkındalık oluşturma isteği vardır. Bu yazılarda öne çıkan anlayışa göre düşünme eğitimi bütün bu tasarım ve güçler karşısında kendi zihinsel bağımsızlık ve otantikliğini koruyabilmek; moda kavram ve görüşlerin rüzgarına kapılmak değil, kendi yolundan gitmek ve kendi yolunu yapabilmek; başkalarının görüş ve aklıyla hareket etmek değil, kendi akıl ve sezgi gücünü kullanabilmek demektir. İşte bu -Kant'ın meşhur ifadesi ile- “aklın ergenliği”dir. Ancak bu ergenlik ve erkinlik, kendiliğinden olabilecek bir şey de değildir. Bunun için Nietzsche'nin sözünü ettiği, zihnin beslenebileceği “iyi bir mutfak”, eleştiri yetisinin etkin hâle gelmesi için de “büyük yadsıma”nın saatinin gelip çatması ve kişinin “hayır” diyebilme yetkinliğine erişebilmesi gerekir (Nietzsche, 2006: 6). Tozlu, “okuma kültürü”ne yönelik

şunları söyler: “Beden için ruh neyse insan için de okumak odur. Okumaktan, kendini geliştirmekten yoksun bir genç de bir bakıma kördür, sağırdır, topaldır; tabiat içerisinde uyurgezer gibidir” (Tozlu, 2014: 128). Açıkça ortaya çıkan sonuç şudur: Ne olacaksa okuma, bilme ve öğrenme kültürü üzerinden olacaktır; bunun dışında kalan her ne varsa, zihni atalete, çıkmaza ve hurafeye götürecektir.

Tozlu'nun sözünü ettiği düşünme eğitiminde “çağ faktörü” önemli bir yer tutar. Sadece bedenimizle, içinde yaşadığımız maddi koşullarla değil, entelektüel duyarlık açısından da çağımıza bağlıyızdır. Herkes belirli ölçüde kendi zamanının evladıdır. İçinde yaşanan zaman, değerleri ve moda kavramları ile algılama ve düşünme biçimlerini belirler ve yönlendirir. Sonuçta düşünme faaliyetinin yöneldiği alan, içinde yaşanan zamandır. Öncelikle çağdaş insanı anlamak gerekir. Bu insan kuşatılmış bir insandır: Uzay çağı, hız çağı, teknik çağı gibi adlandırmalar, ortak bir başlıkta “madde çağı”nda ifade bulur. Eşya, ruhu kuşatmıştır. Bu durumda insanın en büyük tutkusu, daha çok objeye sahip olmak, daha çok mal biriktirmek üzerinde odaklanmıştır. Maddî değerler öne çıkınca insanî, ahlâkî ve manevî değerler aşağılarda kalmıştır. Bu zihinsel, duygusal ve içsel kuşatılmışlık, doğal olarak onun düşünme eylemine yansiyacak, düşünme yollarını belirleyecektir. Buna göre Tozlu'nun öne çıkardığı düşünme eğitimi daha çok çağın kendine dayattığı, haz ve çıkar merkezci davranış biçimlerine hayır demeye, daha çok eleştirmeye, daha çok kuşku duymaya, kısaca dışarıdan gelen verileri olduğu gibi kabul etmeye değil, onları bilinç süzgecinden geçirip yeni bir anlayış oluşturmaya dayanır. Çağ, derin sorunlarla kuşatılmış durumdadır. Korku çağıdır, endişe çağıdır, sömürü çağıdır. Değersizlik duygusu, intihar, bunalım, uyuşturucu gibi çağdaş bireyi kuşatan maraziyet hâlleri, bu büyük sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkar.

İnsanı kuşatan ve düşünme edimini sınırlayan temel unsurlardan biri de “kötü alışkanlıklar”dır. Pascal'ın dediği gibi, alışkanlık insanın ikinci doğasıdır. Alışkanlıklardan, hele hele “bağımlılık” derecesinde ortaya çıkan alışkanlıklardan vazgeçmek hiç de kolay değildir. Bunlar, köleşmenin temel görünümülerinden birini oluşturur. Tozlu, kişiliği, şahsiyeti, benliği tahrip eden, değerleri yozlaştıran ve yok eden unsurlar karşısında bir çözüm önerisi olarak düşünme, felsefe ve değer eğitimini önerir. Düşünme eğitimi, bireyin yeryüzündeki varoluşunun anlamını, değer ve bağlanma duygusunu destekleyerek varlık içinde, varlıkla olumlu ilişkiler geliştirmesini sağlar. Yeryüzüne değerle bağlanma eylemini başlatacak husus, kendi içinde değer eğitimi, duygu eğitimi, ahlâk eğitimi, bilim eğitimi, felsefe eğitimi gibi unsurları da barındıran şahsiyet eğitimidir. Düşünme eğitimi doğru ve tahrif edilmemiş bir bilgilenme ile mümkündür. Zira zihin düşünme aşamasına geçmeden önce bilgilenme aşamasını tanımış olması gerekir ki, düşünme faaliyetinde gerekli verilere

ulaşabilsin, doğru ve uygun bir süreç izleyebilsin.

Tozlu, çağın moda kavramları tarafından biçimlendirilmiş zihinleri, bir uyku ve baygınlık hâli içinde görür. Küresel güçler, ideolojiler, moda kavram ve felsefeler bireyin zihnini biçimlendirmekte, düşünme kapasitesini sınırlandırmakta, yeni idoller ve önyargılar oluşturmaktadır. Bu uyku ve baygınlık hâli, kişinin dışarıdan gelebilecek etkilere son derece açık ve onlar karşısında korumasız olduğu anlamına gelir; zira “Gulliver”i cüceler uyduktan sonra bağlarlar. Uyanırken ona hiç yanaşamazlar. Kötü alışkanlıklar da uyanık olmadığımız zaman bizi bağlayan cücelerdir” (Tozlu, 2014: 12). Bu noktada düşünme eğitimi yeni bir boyut kazanır. Düşünme yetisi eğitilmemiş kişiler yalnız zihinsel olarak değil, kişilik olarak da uyuşturucu, terör, şiddet gibi zamanın zararlı etkilerine maruz kalırlar. Buna göre düşünme eğitimi aklın uyanışı ve zihnin kendi değerlerini üretebilir hâle gelmesinin eğitimidir. Bu uyanış ve olgunlaşma vasıtasıyla birey kendisini özümsemek isteyen küresel güçler karşısında kul köle olmamayı; sömürüye ve şiddete karşı durabilmeyi, özgür ve özerk birey olabilmeyi öğrenir. Düşünme yetisinin eğitilmesi, bir zihin ve karakter eğitimi olarak birey ve toplumun uyanışı, aklın ve ruhun olgunlaşmasıdır. Bu yönüyle sıradan bir ders olmanın ötesinde modern insanın kendini, içinde yaşadığı zamanı anlayabilme ve sorgulayabilmesinin yolunu açan bir eğitimidir.

Köleliğin her türüsü kötüdür. Köleleşmek, insanın insanî kimlik ve kişiliğinden uzaklaşması, giderek bir nesne ve eşyaya dönüşmesidir. Necmettin Tozlu köleliğin çağdaş varyantlarına işaretlerle insanın tutkuyla bağlandığı haz düşkünlüğü, sahip olma” ve “biriktirme” hırsı gibi bencil ve kösnül duygular çerçevesinde bir köleleşme eğiliminden de söz eder. Bunlardan daha kötüsü “düşünce köleliği”dir. Düşünce köleliği, kişinin bir bakış ve görüşten yoksun olması, kendi hayatına ilişkin konuları başkalarının düşünce ve görüşleri çerçevesinde düzene koymasındır. Tozlu’ya göre bu insanların iç dünyaları, hisleri, özgürlük duyguları yok olmuştur; baygınlıktan kurtulup yeniden kendine gelme şansları da azalmıştır. Özgün bir yapı ortaya koyma, sıçrama ve yaratıcılık gösterme yetileri de yok olmuştur. Oysa düşüncenin, düşünme yetisinin zayıflaması, insanın, insanî niteliklerin zayıflamasıdır ve günümüzde bunlar olmuştur. Düşünce yetisi yok edilen bireye hükmetmek ve yönlendirmek daha kolay hâle gelmiştir. Bu yönlendirme işi ideolojik, siyasi ve ticari güçlerin elindedir. Oysa günümüzde insan özgür ve eleştirel düşündüğünü, irade hürriyetinin bulunduğunu zanneder, oysa bu gerçekte tam olarak böyle değildir. Düşünce köleliği bu şekilde toplum üzerinden bireyi, birey üzerinden toplumu kontrol etmenin aracı olarak ortaya çıkar. Düşünme yetisi denetlenebilen kişi kolaylıkla el altında tutulabilir, yönlendirilebilir. Bu bir politika, bir ideoloji, bir dünya tasarımı çerçevesinde gerçekleşir. (Tozlu, 2014: 12). Düşünme yetisi el

altında tutulan kişinin, bütün varlığı el altına alınmış olur. Tozlu, bu noktada şahsiyet eğitimi ile düşünme eğitimini birleştirir. Düşünme yetisi eğitilmemiş kişinin özerk bir birey hâline gelmesi, kendi şahsiyet ve değerini üretebilir hâle gelmesi mümkün değildir. Düşünme yetisinin eğitimi, ahlâk ve vicdan eğitiminin temelidir. Bu nedenle her şeyden önce düşünme yetisinin eğitilmesi, düşünce gücünün harekete geçirilmesi gerekir. Bu aynı zamanda insanın insan olma potansiyelinin harekete geçirilmesi anlamına da gelecektir.

Düşünceyi oluşturan unsurlar arasında “ihşaslar” (duyular) da vardır. Tozlu, duyularla adeta varlığı kendi içimize çektiğimizden söz eder. Görme duyusu, işitme duyusu, tatma ve koklama duyusu, hissetme duyusu; bütün bu duyularla varlık içimizde yeniden kurulur. Dış dünya, duyularımıza zihnimize, kalbimize, vicdanımıza taşınır; zira insanda dış dünyayı güçlü şekilde kendi içine çeken, çekmekle de kalmayıp onu bilgiye, değere ve düşünceye dönüştüren bir mekanizma vardır. Bu durum bir anlamda fenomenolojideki “yönelmişlik” (*intentionalitet*) kavramı ile karşılanabilir. İnsan doğal olarak dışındaki ve içindeki âleme doğru yönelmiştir; ancak bu yönelim bir izlenim ve deneyim olarak geriye döner ve bilinci oluşturur. Böylece kişinin kendi varlık deneyimi düşünme eylemine zengin bir içerik ve kaynak oluşturur; hem dış dünya hem de kendisi üzerine bilgi ve anlayış elde eder. Bu anlayışla düşünme eğitimi etkin ve işlevsel hâle gelir. Bu şekilde bir yandan duyuların algıya dönüştürülmesi, bir yandan da bunun belirli bir perspektiften değerlendirilmesi ve sorgulanması söz konusu olur. Düşünme eğitimi bu manada izlenimi taşımakla kalmaz, onu ham hâlden çıkararak belirli bir anlamı ve içeriği olan algıya, bilgi ve yoruma da dönüştürür; bütün bu zihinsel süreçlere baştan sona eşlik de eder. Bunları yaparken ona sadece merak, hayret ve hayranlık değil, şüphe ve inkâr da eşlik eder. Zira zihin dışarıdan gelen duyuları olduğu gibi kabul ederde onu belirli ölçüt ve kategoriler çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutmazsa, pasif bir alıcı konumunda kalır ve kendi bilincini yapılandıramaz, gördüğünü algılayıp anlamlandıramaz. Düşünme eğitiminin ortaya koyduğu eleştiri ve üretim, bu yeniden yapılandırma ve anlamlandırma biçiminde ortaya çıkar.

3.2. Şahsiyet ve Otantisite

İdealist eğitim anlayışının üzerine odaklandığı ders ve konular vardır. Bunların başında edebiyat, tarih, felsefe, din kültürü ve ahlâk bilgisi dersleri gelir. Bu dersler, Topçu'nun deyişi ile “şahsiyet oluşturucu” derslerdir (Topçu, 1999: 36, 41, 176). Tozlu da din ve ahlâk kültürü derslerinin yanında felsefe dersine özel bir yer ayırır. Onun için felsefe dersi, bütün diğer ders ve öğretim faaliyetlerinin kendisiyle özümseceği, bir anlam ve yoruma ulaşacağı “mihver ders” niteliğindedir; adeta eğitimin omurgasıdır. Onsuz yapılan hiçbir ders, bir anlam dairesinde ortaya çıkmaz. Bu özelliği ile felsefenin daha ortaöğretimden itibaren

okullarda okutulması gerekir (Tozlu, 2014: 83). Felsefî düşünme biçiminin kazanılması, eğitim öğretim faaliyetinin en ileri amacıdır. Bu eğitim alınmadan öğrenilen bilgi kişiliğe mal olmaz, şahsiyet ve değer hâline gelmez.

Buna göre düşünce ve felsefe eğitimi sadece bir dersin öğretimi değil, esas olarak eğitimi kuran, onun ruhunu ve özünü oluşturan temel bir eğitim biçimidir; zira “total” ve “kâmil insan”a yönelmiştir. Buna göre düşünme eğitimi, bir bütün olarak eğitimi kuşatan bir mahiyete sahiptir. Bu nedenle Tozlu, felsefe ve düşünme eğitiminin, bir zihin, duygu ve şahsiyet eğitimi olarak, özellikle de öğretmen adaylarına yönelik, verilen diğer ders ve bilgileri de dönüştürecek merkezi bir ders olarak verilmesi gerektiğini düşünür. Bu bağlamda eğitim içinde felsefe dersine, hem düşünceyi, hem de kişilik ve şahsiyeti kuran bir ders olarak önem verir. Bu yaklaşımın bir ürünü olarak sosyal, fen ve matematik ayırımına gidilmeksizin felsefe derslerinin önemle verilmesi gerektiğini düşünür. Zira hayatı, yaptığı işin anlamını, bağlandığı ve kendisiyle yaşadığı değerleri sorgulamayı, felsefenin soru soran, kuşku duyan, eleştiren bakışından öğrenir; felsefeyle öğrenir. Bu nedenle söz konusu dersleri fen, matematik, sosyal bölüm ayırımına gitmeden bütün orta dereceli okullarda okuyan öğrenciler almalıdır. Bu ders onlar için dersin sonu değil başlangıcı olmalı, felsefe eğitimi ileriki zamanlarda da devam etmelidir. Felsefe dersi “fenci-edebiyatçı ayırımı yapılmadan orta öğretimdeki bütün öğrencilere ve giderek bütün öğretmen adaylarına okutulmalı; yüksek muallim mektebinde felsefe, tedrisatın ahlâkî mihverini teşkil etmelidir” (Tozlu, 2014: 83).

Tozlu, hemen hemen birçok yazısında öğretmen yetiştirme sorununa değinir; bunun için görüşler, modeller, felsefeler önerir. Öğretmeni öne çıkarması, eğitim anlayışı açısından önemli bir konudur; zira öğretmen, “öğrenci merkezli” söylemlere karşın, eğitimin en önemli unsurlarından biridir. Öğretmenleri iyi yetiştirmiş bir toplumun eğitiminin iyi olması düşünülemez. Eğitimi ıslah edip geliştirebilmek için öğretmenleri iyi yetiştirmek gerekir. Öğretmen yetiştirme millî mesele durumundadır. Tozlu, öğretmen eğitiminde de ruh ve kimlik verici bir ders olarak felsefe eğitimine öncelik verir. Oysa, “Öğretmen için oldukça önemli olan felsefe ve felsefe kültürü, yıllardan beri öğretmen yetiştirme sisteminin dışında bırakılmıştır. Formasyon derslerinin içerisinde felsefeye yahut eğitim felsefesine yer verilmemiştir.” Felsefe dersi, onların alan bilgisiyle değil, doğrudan öğretmen, eğitici, yetiştirici, örnek şahsiyet olma nitelikleriyle alakalı bir durumdur. O, birey ve toplum, toplum ve devlette felsefî bakış açısının etkin olmasının, eğitimcilerin felsefeci, felsefecilerin de eğitimci olmasıyla sağlanabileceğini düşünür. Yine bu bağlamda, Baltacıoğlu’nun felsefe kültürü olmayan bir kişinin değil öğretmen, lala bile olamayacağı yönündeki sözünü hatırlatır (Tozlu, 2014: 83, 86, 88, Baltacıoğlu, 1967: 10). Tozlu, öğretmen yetiştirmede felsefî

formasyonun önemini ifade etmek için, kendi öğretmen yetiştirme modeli içinde felsefe derslerinin de okutulması gerektiğini düşünür; bu konuda önerdiği dersler şunlardır: *Türk-İslam Düşünce Tarihi*, *Türk-İslam Kültürü ve Müesseseleri Tarihi*, *Eğitim Felsefesi*, *Genel Felsefe* ve *Devlet Felsefesi*. Felsefe bizzat eğitim öğretim, okul, devlet ve toplum yapısının sorgulandığı temel bir kurum olarak eğitim sistemi içinde önemli yere sahiptir.

Yukarıda da değindiğimiz üzere, Tozlu'nun bütün yazıları, zihni ve düşünme yetisini eğitmeye yöneliktir. O dersi ve kitabı, bu amaca yönelik görür. Zihni geliştirmeyen, düşünme yetisini ortaya çıkarmayan bir düşünme eğitimi, amacına erişmiş sayılmaz. Değiştirmeyen ve geliştirmeyen bir ders, eksik kalmıştır. Tozlu, eğitimi felsefi temel üzerinde kurmak ister. Bütün eğitim faaliyetlerinin temelinde, o faaliyete hedef ve içerik kazandıracak şekilde bir felsefi anlayışın bulunması gerekir. Felsefe, adeta eğitimin ruhu gibidir. Bu ruh olmadan, verilen dersler içerik kazanmaz, bünyeye dâhil olmaz, yararlı ve kullanışlı hâle gelmez, belirli hedefler çerçevesinde tanımlanmaz. Bunun gerçekleşmesi için eğitim ve öğretim faaliyetinin belirli bir felsefi anlayış çerçevesinde biçimlenmesi gerekir. Bunun tek bir boyutu yoktur; sistem boyutu vardır, öğretmen boyutu vardır, öğrenci boyutu vardır. Felsefe, yapılan işin anlamıdır. Tozlu, felsefenin bu kurucu işlevini, Baltacıoğlu'nun, felsefe kültürü olmayan kişinin öğretmen olamayacağı yönündeki görüşünü tekrarlayarak dile getirir. Felsefe bilgisinden değil, felsefe kültüründen söz etmesi de ayrıca dikkate değerdir. Zira kültür, bireye ait olmakla birlikte bireyi aşan, bireyin içinde yer aldığı sistemin işleyişini, anlamını ve değerini ifade eder. Şu hâlde sadece bir kişi değil, genel anlamda toplum böyle olmalı, bir ruh ve mana etrafında biçimlenmelidir.

4. SONUÇ

Tozlu'nun, düşünme ve değer eğitimine ilişkin kullandığı bir başka kavram olan “total insan”, sadece tek yönlü ve tek boyutlu değil, kişinin kendini oluşturan unsurlarla bir bütün olarak varoluşa gelmesini ifade eder. Sadece akıl, bilgi ve bilim, sadece duyu ve estetik, sadece ahlak, terbiye ve değer değil, bütün bunların birlikteliğinden oluşan bütünlüğü ve olgunluğu da ifade eder. Total insan, bunlardan biri değil, hepsinin birlikteliği ve uyumudur. Bu nedenle düşünme ve değer eğitiminin en kapsayıcı hedefi ve tanımı, “total insan”da ortaya çıkar. Total insan, rastgele bağımlılıklar oluşturan, hazzın ve eşyanın çekimine kapılmış kişi değil; akli ve vicdanı etkin, ahlâk, değer ve şahsiyet sahibi insandır. Bir başka özelliği de sahip olduğu tüm değerlere kaynaklık edecek metafizik bağlarının olmasıdır. Bu nedenle sadece, “bu dünyadaki insan” değil, kendini sonsuza katabilmiş insandır da. Bu yönüyle bir *harmonia*'dır. *Harmonia*, insanın kendisi ve içinde yaşadığı evren, dünya ve dünya ötesi, fizik ve metafizik arasında kurduğu bağlarda ortaya çıkar. Bu ilgi durumunda kişi sınırlı bir

evren ve sınırlı bir zaman içinde, ama aynı zamanda sonsuzluğun eşiğinde olduğunu bilir. Bu nedenle “değerler sadece objeden taşan verilerle sınırlandırılmaz, [...] onlar insana, tabiata ve Yaratıcıya dönüktürler” (Tozlu, 2014: 49-50). Total insan, özerk ve otantisite sahibi olarak felsefi, geleneksel ve kültürel göndermeleri olan “olgun (*kâmil*) insan” kavramıyla karşılanabilir.

Sonuç olarak söylemek gerekirse: Bir eğitim programı olarak düşünüldüğünde, düşünme ve değer eğitimi, herkesin alması gereken bir ders, yaşaması gereken bir tecrübe, ulaşması gereken bir olgunluk derecesi olarak kişisel erkinlik ve otantisiteyi en üst derecede destekleyen bir ders olacaktır. Birey, ömrü boyunca düşünme faaliyeti konusunda bir hareketlilik yaşar. Tozlu bu hareketliliği bir “dinçleşme”, “farkındalık oluşturma” ve “sezgi kazanımı” olarak tanımlar. “Şahsiyet” de aynı şekilde bir anda olmuş bitmiş bir şey değil, ömür boyu kendini tekrarlayan bir ödevdir. Kişi her an şahsiyet olmayı istemeli, seçmeli, düşünce ve eylemleriyle bu varoluş ödevine sahip çıkmalıdır. Duygu, akıl ve vicdan dinçliğini temin eden düşünme eğitimi, tüm insanî değerlerin temeli olarak kendini sürekli kılmalı, bireyin önünde daimî bir ödev olarak yer almalıdır. Çağdaş insanın her zamankinden daha çok düşünmeye, kendini ve içinde yaşadığı toplumu anlamaya; ahlâkı, erdemi, inanç ve değeri sorgulamaya ihtiyacı vardır. Yeryüzünü, insanî ve ahlâkî bir evren hâline getirebilmek için düşünme eğitimine ihtiyaç vardır; çünkü o insana kendini hatırlatan, insandaki “kendilik” bilincini geliştiren, insana kendi değerini kazandıran bir faaliyet olacaktır. Tozlu’da zihin eğitimi bir duygu, vicdan ve değer eğitimidir. Zihin eğitilmeden duygular terbiye olmaz, değerler oluşmaz. İnsanın kendine, topluma, evrene ve Varlığa yolculuğu, düşünme yetisini eğitmek ve olgunlaştırmakla başlar.

KAYNAKLAR

- Bacon, F. (2012). *Novum Organum*. Çev. Sema Önal. İstanbul: Say Yayınları.
 Baltacıoğlu, İ. H. (1967). *Kültürce Kalkınmanın Sosyal Şartları*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
 Dewey, J. (1910). *Wow We Think?* D.C. Boston: Heat&Co. Publishers.
 Nietzsche, F. (2006). *Thus Spoke Zarathustra*, Tr. Adrian del Caro. New York: Cambridge University Press.
 Topçu, N. (1998). *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
 Tozlu, N. (2003). *Eğitim Felsefesi Üzerine Makaleler*. Ankara: Elis Yayıncılık.
 Tozlu, N. (2014). *Felsefeden Eğitime II. Eğitim Felsefesi Üzerine Yazılar*. Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Necmettin Tozlu is our one of the contemporary education philosophers. He has written a lot of works with cultural and philosophical references on education and human, education and society, education and the state, education and civilization, with a holistic approach as well as years of education and training activity. Some of these works collected by Bayburt University in three volumes under the title of From Education to Philosophy. There are some of them: A

Research on Education System of Ismail Hakkı Baltacıoğlu (İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma), Foreign Schools in Our History of Cultur and Education (Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar), Thoughts on Our Educational Problems (Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler, Philosophy of Education of İbn Tufeyl (İbn Tufeyl'in Eğitim Felsefesi) Science and Life (Bilim ve Hayat), Education from Human to State (İnsandan Devlete Eğitim), Essays on Educatioan Philosophy (Eğitim Felsefesi Üzerine Makaleler), On the Road of Virtious Society (Erdemli Toplum Yolunda).

This study is titled "Thought, Value and Authenticity in the Works of Necmettin Tozlu" based on an essay "Thinking, Slavery and Information" was presented by Tozlu in a symposium in 1994 and published in his a book named Thoughts on Educational Philosophy, with together his articles, "Values Education in terms of Spirit and Body Integrity", "On Teachers' Academies", "Teachers and Teacher Training in the Context of Contemporary Schools", "A New Model of Teacher Training". As it is clear from the heading of "Thought, Slavery and Information", the topic of essay is required an interdisciplinary approach, a local and global analysis. The works of Tozlu, like this title, have a content and quality that cannot be regarded as purely academic. Because academic material can be used to produce thought in that works. A work that does not produce ideas, does not offer views, opinions and solutions to the problems of humanity is problem-free, fruitless and inefficient. As a product of this approach, we encounter an intellectual identity that reflects on his time and society, on the issues of civilization and humanity in general. The man who has personality and authenticity growth only by thinking and values education.

Tozlu speaks concerning thinking education as an intellectual, who reads and understands the spirit of his own age and feels responsible for the problems of his own time, rather than an educational scientist, and expresses his thoughts, intuitions and insights about the subject. Thinking education, which he mentions in this context, refers not directly to a school program, but rather to a human value. When thinking education is mentioned, it is generally understood that thinking education given in schools. Whereas Tozlu's writings on thinking and value education have a strong desire to build strong resistance and awareness against to the hubs who want to effect on the mind and mentality of humanity in a broad sense. According to the prominent understanding of these writings, thinking education is able to maintain its intellectual independence and authenticity in the face of all these forces agencies and influences; not to get caught up in the wind of fashion concepts and opinions; benefiting from the opinions and ideas of others means only using their own mind and intuition power. When it is considered as a formal education program, thinking and value education will be a lesson

that everyone should take, an experience that must be lived, a course that must be achieved and the highest degree of personal strength and autonomy as a level of maturity to be achieved.

Human being lives different thinking experiences throughout his life. Tozlu defines this mobility as a "to refreshed", "to gain an awareness and intuition." The personality is a task that repeats itself lifelong, not something that ends at once. The human being should want to be a personality at any moment, and should live to fulfill of this duty of existence. Thinking education, which ensures the vigor of emotion, reason and conscience, should make itself permanent as the basis of all human values and take place as a permanent duty in front of the individual. Contemporary man need to think, to understand himself and society in which he lives; it needs to question morality, virtue, faith and value. Thinking is needed to make the earth a human and moral universe because of it will be an activity that reminds to person to being a human personality, develops the consciousness of human being and gives him/her own value. In Tozlu mind education is also a feeling, conscience and value education. Emotions without mental training will not be finishing, values do not occur. There is a journey of man to himself/herself, to society, to the universe, to Being with educating and maturing his/her thinking ability. Thinking and values education will be examined in the context of Necmettin Tozlu's works in this paper.